

JEN
ZUBATÍ
SE
SMĚJOU

Zyta Rudzka

DOKOŘÁN

Zyta Rudzka
Jen zubatí
se smějou

DOKOŘÁN

Zyta Rudzka Jen zubatí se smějou

This book has been published with the support of the
©POLAND Translation Program.

Kniha vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky.

Copyright © by Zyta Rudzka, 2022

Published with arrangements by Grupa Wydawnicza Foksal, 2022

Translation © Alžběta Knappová, 2024

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být
rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem
bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Z polského originálu *Ten się śmieje, kto ma zęby* přeložila Alžběta Knappová.

Odpovědná redaktorka Klára Soukupová. Redakce Michael Alexa.

Sazba, obálka a konverze do elektronické podoby Michal Puhač.

Vydalo v roce 2024 nakladatelství Dokořán, s. r. o.,

Holečkova 9, Praha 5, dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz,

jako svou 1 305. publikaci (445. elektronická).

ISBN 978-80-7675-216-0

Pro mou sestru Joannu

Dobré boty pro nebožtíka, marná snaha.

Jedna věc jsou boty do rakve, a druhá do světa. Boty pro čerstvě zemřelého mají být jako nové. Anebo nošené, ale od pohledu drahé. Nejlépe nové a drahé. Když má mrtvák štěstí, dostane takové ochozené hrobovky, co vypadají lépe než nové přímo z krabice.

Z normálních bot hrobovky uděláš. Naopak sotva. Vem si boty do rakve, povstaň zpátky k životu, a podrážka odejde po pár krocích.

Když rakev otevřou, každý nejdřív rychle koukne na boty, aby za ním mrtvý nechodil ve snech. Teprve pak se mu podívá do tváře, sjede očima po ruce. Ty mrtvé ruce můžou být propletené, složené, můžou držet kříž nebo nějakou ve-selejší památku z předsmrtného života.

Až se živý na mrtvého vynadívá, může ho políbit – na ruku, na čelo, na tvář, anebo předstírat, že ho líbá. Tak jak někdy člověk předstírá, že skládá zbraň, jen aby mohl udeřit silněji.

Boty zemřelého půjdou pod zem, ale v paměti zůstanou.

I když mně je ukradené, co si kdo z Žokejova pohřbu bude pamatovat. Ani nevím, jestli vůbec nechám rakev otevřít.

Ještě napodruhé nedoklapne, nebo se rovnou rozprskne na třísky.

Jestli se rozsype a nebožtík se vykutálí, hodím si ho na záda a donesu ho do hrobu sama. Žádný problém.

Ale zpátky k pohřebním botám.

Vložila bych ho do hlíny klidně i v onucích. Jestli nás ale nedejbože čeká život věčný a já se s Žokejem znovu setkám, hned na mě vystartuje, že jsem ho šoupla pod zem v takové veteši.

Jak si na mě někdo otvírá hubu, hned ho po ní přetáhnu.

I když nechci, protože jak spustím, jednou ranou to neskončí.

A já nechci začít svůj život věčný bitím menších.

V jeho vlastních botách Žokeje pochovat nemůžu. Z toho umírání mu otekly hnáty.

Měla bych zajít k ševci. Ale nemám k jakému. Všechny uštvali.

Každý do jednoho musel zavřít. A jak ty jejich kamrlíky zmizely, nevíš, kde hledat. I když švec by pomohl i bez dílny.

U sebe doma, u kuchyňského stolu. Dokonce i bez peněz.

Ševce to k botám táhne.

Vím, co říkám. Ševce boty pronásledují jako mě pačesy.

V noci mě to nutkání budí a mám takovou chuť na šmikání, že do rána pochoduju od stěny k parapetu.

Dřív jsem pár ševců znala, z toho dva křestním, z toho s jedním párkrát spala. Ale co, spala nespala, každý by pomohl, i bez vrznutí. Podumal by nad starými botami, tu by je rozťáhl, tu všil klíny. A nebožtík obutý.

Ševci jsou od přírody dobří lidé. Žádný šupák by se na ševcovinu nedal. Lenoch si chce polenošit a vydělat. Nelajsně si, že mu kliš na podrážky nadělá z mozku rosol. Na to je třeba ševcovská vášeň.

O ševce nezapomeš, zato boty jsou všude. Na blešácích, v obchodech. Vyhřezávají z každé díry. Je to pošlapaný svět.

Ale ty boty za nic nestojí. Trepky na jednu sezónu jsou to. Přijde jaro, pak zima, už šouráš podrážkami, prsty čouhají, lepidlo nedrží, podpatky padají, špičky okopané a musíš se ohlížet po nových.

Hlavně že je ten šunt pěkně tvarovaný, elegantní, barva a střih podle nejnovější módy. Chtělo by se kupovat a kupovat. Nohy se samy cpou do zkoušení.

Dřív by obuvnický průmysl s takovými škrpály nepřišel. Boty bývaly prostě boty. V mládí jste je koupili na svatbu, celý život nosili co sezónu a v rakvi vypadaly jako nové.

Jen hrobovky si mohly dovolit mizernou podrážku. Spodek mohl být lepený halabala, protože kolik se toho v něm nachodí. Jen co rakev ponесou. Na civilní rozloučení nebo na mši, do obřadní síně, do kostela, do země. Dolů to jde rychle. Hodinka a je po všem.

Takové křápy byly jen v obchodech pro mrtvé. Teď jsou všude. Levné, drahé – co kdo chce.

Nevím, kdy jsem si naposled nějaké nadělila. Dávno jsem na sebe nevyplázla ani floka.

Kdyby nějaké ty škrpály Žokejovi padly a mně by na ně stačil kapitál, hned bych se postarala, aby se na nohách mého nebožtíka patřičně vyjímaly.

Pěkné lakýrky pro mrtváky se za malé peníze dají sehnat. Ale třeba ty malé peníze mít. A já mám všechno menší než malé.

Kdybych sháněla obyčejné boty nebo na to měla prostředky, ani bych si nepomyslela, že pohřeb v rodině může být problém.

Boty totiž koupíš i za pár šupů. Ale nebožtík musí být v normě. Můj nikdy nebyl – a po smrti hlavně v haksnách. Když ho vynášeli z domu, nejmrtnějc vypadaly nohy. Ani z frňáku mu život nevyprchal jak z těch kopyt.

Vypadal jak vypadal. Dokonce i na mrtvého nevypadal dobře. Ale furt to byl on.

Ubalila jsem si cigáro, zapálila, potáhla.

První jsem vyčadila na stojáka, abych si ho prohlédla pěkně svrchu. Kouř špatné myšlenky rozprášil.

Nebylo na co koukat. Zato tenkrát, to mi hned padl do oka.

Vybrala jsem si ho podle vzhledu. Pěkněj mužskej je pěkněj mužskej. Tenhle byl nadto závodník. Povoláním žokej. Váha bez sedla padesát jedno kilo i s oblečením. Štíhlá ramena, štíhlý krk, štíhlé pŕlky. Celý štíhlý, žes ho mohl klidně čapnout jednou rukou a odnést pŕl metru. Ten ptáček v hrsti se mi zamlouval.

Takového Žokeje si pamatuju z prvního dne.

Vstoupil do Pánského holičství Wera. Odkášlal si.

Paní Wera?

Kdo je to? okřikla jsem ho a sjela pohledem v zrcadle.

Paní Wero, ostřiháte mě? Nakrátko. Zítřa závodím.

Stojí mi přímo za zadkem, vidí, že mám frmol. Dva na křeslech, jeden pod pláštěnkou.

Od práce nikdy neodcházím, v jeho případě jsem porušila zásadu. Přemohla mě zvědavost. V zrcadle vypadal na pŕl chlapa.

Jsem žokej.

Samochválou až slintal. Zatřepotal kolena, jako by už na mně cválal.

Skoukla jsem ho z vysoka, celého, v tichosti. Lačným okem, poněvadž takového jsem ve sbírce ještě neměla. Jsem velká – mužský, co mi nesahají ani po ramena, po mně nevyjíždějí, bojí se. Tenhle prcek strach z námluv nemá. Stojí široko rozkročený, nohama pevně na zemi, jistý si sám sebou.

Obhlédnutí byla hračka. Přelétneš ho od paty k šesuli bez pohnutí hlavou, oko ani nemrkne a kontrola hotová – taková je výhoda malých.

Hubu měl popraskanou od slunce. Kšticí čistou, hustou a kučeravou, od pohledu poddajnou. Účes jako panenka. Pěšinku nakřivo. Špinavý blondýn s rezavými licousy. Poulí na mě krásná, uhelnatá očiska. Frňák pokroucená vývrtka – bude mě dobře otvírat. Velké rty jako podkova, zubí se od ucha k uchu.

Zírala jsem na něj a on ani očkem neuhnul. Provrtával mě pohledem se vztyčenou hlavou.

Zastrčil si vlasy za ucho, nadvakrát. To aby ukázal svoje mohutné, žilnaté pracky. Přes chlupy mu prosvítají naběhlé modré uzliny.

Vystavil na odív nožku. Drahé botky, bílé s hnědým prošíváním a silnou podrážkou.

Nebyl to vazoun, ale dobře se na něj dívalo. Žádný vybledlý pucejř s aktovkou, co je té havěti v ulicích až hrůza. Působil spíš jako ze světa než místní. I když na čistokrevného Araba nevypadal.

Byl celý v bílém, vystrojený jak na bál. Ánfas jako obrázek. Kůžička nablýskaná, očividně se leští nějakým krémem. Celý vymáchaný v parfému. Čemu se taky divit, od fochu páchne po koních.

Do dvádání jsem se nehrnula, ale jako nezávazný amant se mi zamlouval. Nemohla jsem se na něj vynadávat. Ksichtila jsem se, jako bych viděla prvně lidskou bytost.

Náhle zamlaskal, pobídl mě.

Takže? Jak se vám, velectěná dámo, žokej líbí?

Vážený pane, já vím, jak z žokeje udělat hřebce.

Vmetla jsem mu to přímo do tváře.

Vyprskl. Vykoplo ho to ze sedla. Rozpálil se. Hned by na mě skočil. Nevycválanec.

Paní Wero, vás asi nikdo jen tak nezkrátí. Dávejte si pozor, takové děvuchy se mi líbí.

Žokej nebyl žádný valach. Nebál se ženských, nebál se cecků ani zadnice. Hned by se lísal, bez cukrbliků. Byl hrdý. Když se nenechá tahle, přijde jiná. A že na něj letěly, všechny se jím nechaly osedlat.

Žokej, to byl někdo. Peníze se z něj sypaly. Nejvíc fasoval za roviny. Poháry, mikrofon pod hubu, rozhovor do rádia, taxíkem domů. Dárky, čokolády od sázkařů. Tolik tabulek nosil, že by se jimi dala obkládat koupelna.

Mě tehdy taky každý chtěl. Tlačili se. Do jednoho byli moji. Krásu mám uloženou hluboko ve své povaze. Hrnula jsem je všechny pod sebe jak motykou.

Teď jsem na suchu. Už ani nepamatuju, kdy jsem se pořádně líbala. Ale bývaly to bujaré časy.

Dobrá pánská kadeřnice na přítomnost mužů nenaříká. Vzhledem ke svému povolání jsem se nemusela nijak zvláště rozhlížet. Kdybych chtěla, spustila bych se s každým, kdo by se namanol. Den co den. Zájem byl. Co naděláš, pohrdnout souloží. Byla jsem vysoká laťka. A Žokej to nechťel zvorat.

Vohnout jsem se dala až na pošesté, to je pravda.

Nenechám sebou zametat. Nepatřím mezi ženské, co roztaňují nohy rychle jak štafle. Nikdo si mě z ruky do ruky nepřehazuje. Ale ani mezi ty, co se ohánějí svou ctností, samy se polaskají a hotovo. Na kundě troje kalhotky nenosím. Komu chci, tomu dám.

Žokej určitě obšťastnil hordu děvek. Nesnažíš se dostat na bednu kvůli tomu, abys na ní přísahal celibát.

Myslela jsem, že si spolu zarajtujeme pár sezón, ale už u toho zůstalo nafurt.

Přistoupila jsem k rakvi a prohlédla si ho. Zastříhla jsem ho, učesala, poupravila oblek, obula.

A bylo. Myslela jsem, že ty boty neseženu. Ale sehnala jsem.

Budou se mu hodit, zítra jde do země.

Pohladila jsem ho po vlasech. Ustříhla jsem si pár kadeří, ani nevím proč. Na věčnou památku.

Před odchodem bych se asi měla pomodlit.

Ale bůh byla u nás parketa Žokeje, moje všechno ostatní.

Nakonec jsem si zapálila. Přisunula jsem si stoličku a sedla si. U mrtvol se kouří dobře. Ubalila jsem snad čtyři. Vyčadila je, zbytek rozemlela v prstech.

Civěla jsem na něj. Nemohla jsem oči odtrhnout. A tak jsem chtěla, abych si ho nezapamatovala v té rakvi.

Vstala jsem. Zapla se, poplácala po kapsách. Čepici na uši. A ven.

Jak spal, tak umřel. Vytuhnul na věčnost.

Začala jsem ho štouchat, štípat, lomcovat s ním. Ale žádný život jsem z něj nevytloukla. Akorát jsem se vyšťavila. Srdce mi bušilo jak pěst na dveře.

Ještě jsem s ním chvilku poležela. Pupek na pupek. Žádné modlitbičky. I když jsem si pamatovala z dětství, že jak máš nebožtíka, nejdřív je třeba otčenáš. Pak rychle z kolen, něčím zakrýt zrcadlo. Otevřít okna. Zavolat kněze, lékaře, pohřebníka. Nakonec pohřební vůz. Potom jen výt, rvát.

Nemodlila jsem se. Moje stará víra vyschla a odpadla, ani nevím kdy a jak. Na žádnou modlitbu jsem si nevzpomněla, zrcadlo jsem prodala. Nebylo co zakrývat, aby čert nevlezl dovnitř. Nejdřív zmizelo to velké z předsíně, na postavu. Bylo šmrncovní, v rámu. Žokej se před ním špulíroval celé hodiny. Ale vážilo svoje, navzpírala jsem se, sotva se vlezlo do tramvaje. Měla jsem nahnáno, ale donesla ho, nerozbito se.

Na podzim jsem se zbavila malého nad umyvadlem. Bylo to moc sympatické zrcátko, pihovaté od rzi, s poličkou. Polička dávno zela prázdnotou a o zrcadlo nikdo nezavadil okem.

Dům bez zrcadel mi vyhovuje. Už se na sebe nepotřebuju dívat. I tak vím, že vypadám, jak třeba.

Nechala jsem ho samotného.

Ploužila jsem se do kuchyně. Kecla jsem na židli, svésila ztěžklou hlavu. Dutá, dobytčí kebule. Přepadla mě jalovost, jak kdyby se mi z nosu spustila proudem krev. Ale ani jeden smrček pláče, ani jedna ukoptěná kapka.

Říká se, že člověk umírá osamělý.

Kecy v kleci. I v cizí smrti je člověk sám.

Vstala jsem, ošplouchla se, oblékla. Do kapes tabák, papírky, zápalky, nůžky. A ještě poplácat, pro jistotu.

Táhla jsem se zaklepat vedle.

Pootevřela dveře, strčila do spáry hlavu a šeptem, jako by bylo tajemství, pověděla:

Váš muž zemřel.

Zjevně už ze mě páchne vdovství.

Mám problém. Nemůžu najít telefon a služby mrtvým je třeba vyřídit rychle.

Pustila mě.

Celý život za stěnou a nikdy jsem tu nebyla. Na chodbě jen dobrý den, dobrý den.

Když jsem nesla ven muškát, šmírovala přes dveře. Byla jsem otupělá smutkem, tu rostlinku jsem hýčkala odmala a teď ji jdu vystavit na blešák. Jak jí asi bude u cizích, přelejou ji nebo nechají uschnout, zahubí ji škůdci. Zlámou ji a šup do koše.

Já se tu vypravuju s muškátem a ta cuchta drží dveře a baví se.

Jaká krásná květina.

Jen mi zaclání okno, říkám. Nesu ji sestřence.

Spustila o kytkách, o zahrádkách. Neposlouchala jsem. Ani bez truhlíku v prackách bych to dýl nevydržela. Co je mi do její zeleně.

Teď kouká zvesela. Ani úsměv neumí dobře skrýt. S šeptem mě vede ke stolu:

Tak soused nám umřel. A mohl tu ještě pobýt. Zrovna včera na schodech jsem si říkala, že jsem ho dlouho neviděla.

Co vám je po něm.

Divně se zašklebila.

Upřímnou soustrast.

A hned objímání. Sotva jsem se vysmekla. Objímám se s těmi, co mi dobře padnou do pracek.

Posloužila kávou. Slazenou, že by i cukrovkáře zabila. Capkala po bytě víc než třeba. V pantoflích rozčepýřených jak vánoční ozdoby.

Přisunula si židli. Vybidla mě, ať se posadím. Nepohla jsem se.

Ať nám nevynesete spaní, prosila.

Jsem kadeřnice. Vydržím na nohou celé dny.

Telefon nepůjčila, chtěla se činit sama.

Uvelebila se. Než ve věci smrti vytočila, prošťátrala mě pohledem. Koulela bulvami na všechny strany. Jako by vybírala kuře na vývar. A přitom je sama taková vyzáblá, vopelichaná slepice.

Vytočila číslo. Čekala ve frontě na pohotovost a čučela. Jako by mě musela mít na očích. Jako by ona vlastnila Pánské holičství Wera a já u ní jen zametala vlasy, přepírala ručníky, pucovala zrcadla a máčela hřebeny v mýdlové vodě.

Tak jsem ji taky vomrkla. Fasáda ze škatulky, špičatá prsa, pantofle na podpatcích. Parádila se jak do vyšší společnosti, a přitom ani nedokončila střední. To podle zubů. Šla jsem do školy, když se narodila. Na tolik jsem ji tipla.

Přitáhl soused. Zastavil se přede mnou, pokývl hlavou. Jako na scéně. Byl to herec. Obrážel školky s maňáskovým divadélkem. Vypadal, jako by si zavdal, i když vochmelka spíš nebyl. Přešel pokoj jako ve vopici. Otevřel skříň, vytáhl svetr a vypadl.

Dřív hodně křičel. I s tlustými zdmi si poradil. To ten herecký hlas. V práci medvídek břichomluvec a pak si otvírá hubu na ženu. U mě pod pláštěnkou byl vždycky tichá myška. Jako každý, kdo se vyřádí dost doma.

Jejich syna jsem odmalička brala strojkem. Když ho přivedli poprvé, plival, kopal. Nebyl k utišení. Musela jsem vytáhnout čokoládu. V mém povolání je třeba být připravený na všechno.

Vzal si čokoládu, mrsknul s ní o zrcadlo a hází sebou, plive, svíjí se, vzteká dál.

Sundala jsem ze stěny podkovu a dala mu ji do tlapy. To ho zarazilo. Hřívu jsem mu vylepala ve strachu, že majzne podkovou o zrcadlo na sedm let mého neštěstí.

Nebylo spratka, co by ho podkova nezadržela v dovádění. Podkova je laso a uzda. Člověk rychle přijde o divokost, i děcko zkrotne.

Rozneslo se to po okolí. Nejhorší haranty, co u holiče neposedí, dejte k Weře. Wera už je nějak oblbne, ještě jim dá podkovu.

A nebyla to snad pravda? Byla. Na samotných harantech jsem se to naučila.

Toho železa, co mi Žokej do krámu natahal. Čtyři stěny, na každém volném místěčku přibitý hřebík a na něm podkova. Lidi mají v hlavě seno, věří, že podkovy přináší štěstí. Kdyby to byla pravda, měla bych tu, kurva, eldorádo.

Úmrtní lékař zařízený.

Podala jsem jí lísteček. Nandala si brýle, čte.

„Levný, ale vydařený pohřeb“. Co je to za firmu?

Viděla jsem ve městě pohřební vůz. Tak jsem si to zapsala.

Zvedla hlavu a podívala se na mě.

Proč jste si to zapsala?

Zachtělo se mi.

Vzdychla. Ještě jednou se na lístek pořádně podívala.

„Levný, ale vydařený pohřeb“. Nemají v názvu Boha.

Proto to dělají levně.

Čouhala na mě, jako bych spadla z jiné planety. To se mi líbilo. Vytáhla jsem na stůl papírky, sirky, tabák. Ubalila jsem si cigáro. Naklonila se na židli. A zírала tak, jako kdyby nikdy neviděla závisláka. Vdechla jsem a vypustila obláček nosem.

Vrhla se otvírat okno.

Chvíli postála u parapetu:

Nezavolám tam, rozhodla.

Pevným krokem se vrátila ke stolu a sedla si.

Já pohřbívám, já vybírám služby.

Já tam nezavolám. Sousedovi by se pohřeb bez Boha nelíbil.

Vy jste znala mého muže dobře? Od vidění, nebo od přirození?

Zalapala po dechu. Odstrčila křeslo a pádila do kuchyně, pantofle šmajdala nalevo napravo. Vrátila se s fajánsem.

Na popel, vyhrkla.

Podsunula mi talířek s hrobovým výrazem, jako by mi podávala urnu.

Nezavolám tam. Ale telefon půjčím. Já pomůžu vždycky a každému.

Ti katolíci jsou nakonec možná i dobří lidé, jenom hrozně lehkověrní, prohodila jsem.

Blýskla po mně křivým pohledem.

Típla jsem vajgl o růžičku.

Nevolám.

Zopakovala, hlavně sama sobě.

Nevolám.

Ujistila se ještě jednou. Odnesla talířek. Rovnou ho umyla.

Vzala jsem si telefon, lístek, vyřídila jsem to.

Nastražila uši. Stála uprostřed místnosti a sčesávala si vlasy dozadu, to ji uklidňovalo.

Poděkovala jsem. A měla se k odchodu.
Postavila se mi do cesty. Mlela něco o snaše, že syna uhnala přes dítě.
Sebrala jsem se a vrátila se k sobě.
Otevřela jsem okno. Páchlo tam tatarákem.
Podívala jsem se na Žokeje. Jak byl mrtvý, nijak se neměnil.
Odšourala jsem se do kuchyně. Sedla si. Cigáro ubalila. První zápalka neblafla. Vzala jsem papírky, tabák. Smotala jsem jich víc, než kolik jsem zvládla vytahat.
Zvonek.
Sousedka. Jestli něco nepotřebuju.
Ne.
Vočíhla mě. Úsměv, jak kdyby měla lupénku.
Můžu s vámi chvílku posedět, na nákupy stejně chodím až po dvanácté, když už nejsou davy.
Nemám ráda, když se mnou někdo sedí.
Zaúpěla. Uhladila si vlasy, šaty.
Zavřela jsem dveře.
Ani půl hodinka neuběhla, znovu zvonek.
Otevírám. Je učesaná, celá v černém.
Nesluší se pochovat souseda bez kněze.
O tom nic nevím. Chtěla jsem dát tělo lékařům, vědě. Člověk jde do formalínu, odpadají náklady na pohřeb. Ale teď se do formalínu tlačí všichni, takže už neberou. Všichni sní o tom, že nebožtíka předhodí studentům a potom rozfofují celý příspěvek.

Couvla o dva kroky.

Nesluší se to, zopakovala tiše.

Ale doktoři, ti se vám hodí.

Třískla jsem dveřmi. Litovala jsem, že jsem ji do té smrti zatáhla. Teď si myslí, že je moje přítelkyně, misionářka. Aspoň dobře, že nepřijdou na pohřeb. Žádné parte věšet nebudu. Oznámení o datu – za to se platí.

Žokej se jí neklaněl. Nemusel. Nikomu lebky nestříhal a nikomu se tu nemusel poklonkovat. K čemu by mu byli cizí lidé na pohřbu. Taky bych nechtěla, aby na mě někdo civěl.

Slyším, jak mi šourá na rohožce. Došla jsem ke dveřím. Modlila se. Akorát stačila dvakrát zdrávas.

Tady nejste v kapli, křikla jsem. Najděte si lepší místo na modlitbičky.

Bůh je všude, poučila mě.

Rychle utekla k sobě. Jako by z její kvartýrky sršel pekelný oheň.

Došla jsem k posteli, sedla si, civěla na Žokeje. Tak jsem na něj zírала, on to neměl rád, že jsem myslela, že na mě zařve. Zvedne se. Nebo ukáže aspoň jedno bělmo, hodí po mně očkem. Nic, ani nemrkl. Vypadalo to, že vážně umřel. A tak jsem se zničehonic, ani nevím proč, nahlas zeptala:

Jak to vypadáš?